

AIŠKINAMASIS RAŠTAS
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS PAKUOČIŲ IR PAKUOČIŲ ATLIEKŲ ĮSTATYMO
NR. IX-517 PAPILDYMO 8³ STRAIPSNIU, LIETUVOS RESPUBLIKOS
ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ KODEKSO 248 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO,
LIETUVOS RESPUBLIKOS APLINKOS APSAUGOS ĮSTATYMO NR. I-2223
PAPILDYMO 108³ IR 108⁴ STRAIPSNIAIS
ĮSTATYMŲ PROJEKTŲ

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengtų projektų tikslai ir uždaviniai:

Lietuvos Respublikos pakuočių ir pakuočių atliekų įstatymo Nr. IX-517 papildymo 8³ straipsniu įstatymo (toliau – Pakuočių ir pakuočių atliekų įstatymo projektas), Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 248 straipsnio pakeitimo įstatymo (toliau – ANK projektas), Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo Nr. I-223 papildymo 108³ ir 108⁴ straipsniais įstatymo (toliau – Aplinkos apsaugos įstatymo projektas) projektų (toliau – Įstatymų projektai) pagrindinis tikslas – skatinti vartotojų ekologinį sąmoningumą ir atsakomybę, mažinti vienkartinį pakuočių naudojimą, uždraudžiant neatlygintinai dalyti maisto ir gėrimų vienkartinę pakuotę viešojo maitinimo vietose bei įpareigojant viešojo maitinimo įstaigas siūlyti daugkartinės maisto ir gėrimų pakuotes, jeigu maistas ir gėrimai vartojami vietoje, taip kuriant paskatas daugkartinės maisto ir gėrimų taros sistemos vystymuisi.

Siekiant mažinti vienkartinį plastikinių gaminių naudojimą Europos Sąjungoje (toliau – ES), 2019 m. birželio 5 d. buvo priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/904 dėl tam tikrų plastikinių gaminių poveikio aplinkai mažinimo (toliau – Direktyva)¹, kuri nustato konkrečias priemones, padėsiančias mažinti šių gaminių naudojimą. Pažymėtina, kad valstybės narės gali laisvai pasirinkti priemones, kurių imsis, siekdamos sumažinti nurodytų vienkartinį plastikinių gaminių naudojimą, taip pat ir šias: papildomi draudimai nacionaliniu lygiu nedraudžiamiesiems plastikiniams gaminiams, tokiems kaip vienkartiniai plastikiniai indai maistui ir gėrimams, skirti išsinešti; nacionaliniai naudojimo mažinimo tikslai; priemonės, užtikrinančios daugkartinio naudojimo alternatyvas vienkartiniams plastikiniams puodeliams ir maisto indams pardavimo vietoje ir kt. Atsižvelgiant į tai, kad nacionaliniu lygiu galimi papildomi draudimai plastikiniams gaminiams, tokiems kaip vienkartiniai plastikiniai indai maistui ir gėrimams, daugelis valstybių, pavyzdžiui, Austrija, Švedija, Prancūzija, Belgija, Liuksemburgas ir kt., yra priėmusios atitinkamus draudimus.²

„Rethink Plastik alliance“ ataskaitos duomenimis, Lietuva iki šiol yra viena iš aštuonių ES valstybių, kuri neįgyvendino Direktyvos nuostatų dėl vienkartinio pakuočių naudojimo mažinimo.³ Pagal Direktyvos 4 straipsnį „<...> **ne vėliau kaip 2026 m. turi būti pasiektas įvertinamas kiekybinis <...> vienkartinio plastikinių gaminių naudojimo sumažinimas valstybės narės teritorijoje**, palyginti su 2022 m.“. Detalus vienkartinio plastikinių gaminių sąrašas pateiktas minėtos direktyvos priedo A dalyje.⁴

Įstatymų projektuose įtvirtintais reikalavimais tikimasi pasiekti Direktyvos keliamus tikslus ir paskatinti daugkartinės maisto ir gėrimų taros sistemos plėtrą. Įtvirtinus draudimą viešojo maitinimo vietose neatlygintinai dalyti vienkartinę maisto ir gėrimų tarą/indus bei reikalavimą vartojimui vietoje, kaip alternatyvą vienkartiniai gėrimų ir maisto tarai/indams pateikti nemokamą, išskyrus atvejus, kai taikomas užstatas, daugkartinę tarą/indus, daugkartinė maisto ir gėrimų taros su užstatu sistema taps daug patrauklesnė ir konkurencingesnė.

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:32019L0904>

² https://www.lrs.lt/sip/getFile3?p_fid=52023

³ <https://rethinkplasticalliance.eu/wp-content/uploads/2022/09/SUP-Implementation-Assessment-Report.pdf>

⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:32019L0904>

Įstatymo projekte siūlomų nuostatų, susijusių su vienkartinės gėrimų taros neatlygintinu dalijimo draudimu bei alternatyvų siūlymu numatomas skirtingas įsigaliojimas. Atitinkamai, atsižvelgiant į tai, kad vienkartinėi gėrimų tarai jau šiuo metu yra daugybė alternatyvų (pavyzdžiui, daugkartiniai kavos puodeliai), daugkartinės gėrimų taros sistemos jau yra prieinamos Lietuvos vidaus rinkoje bei kuriamos ir bandomos naujos, toks reikalavimas galėtų būti taikomas jau nuo 2024 m. sausio 1 d. Reikalavimai, susiję su maisto patiekimu vienkartinėje taroje viešojo maitinimo vietose, galėtų būti įgyvendinami nuo 2025 m. sausio 1 d., taip numatant laiko ūkio subjektams bei vartotojams pasiruošti.

Kad daugkartinį pakuočių ar pakuočių su užstatu sistemos jau plačiai taikomos, o verslas turės daug skirtingų būdų įgyvendinti siūlomas įstatymo nuostatas, parodo ir Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyriaus parengta apžvalga „Daugkartinį indų maistui ir gėrimams užstato sistemų pavyzdžiai Europos Sąjungos valstybėse narėse“, kur įvardijama daug skirtingų užstato bei daugkartinį pakuočių naudojimo iniciatyvų:

1. Airijoje: aplinkosaugos iniciatyva „2GoCup“;
2. Austrijoje: „Mycoffeecup“ – „Cup Solutions“ ir Vienos miesto savivaldybės iniciatyva, kuri pasiūlė 2 dydžių (0,2 l ir 0,3 l) daugkartinio naudojimo puodelius kavą išsinešti parduodančioms kavinėms, parduotuvėms ir kt. subjektams;
3. Estijoje: Talino technologijos universiteto valgyklose perkant maistą ar gėrimus išsinešti galima rinktis daugkartinę pakuotę – „Cuploop“ dėžutę arba puodelį;
4. Liuksemburge: Aplinkos ministerijos užsakymu sukurtas projektas „ECOBX“;
5. Nyderlanduose: Roterdamo Erasmus universiteto miestelyje, bendradarbiaujant su įmone „Packback“, 2023 m. sausio 16 d. pradedamas įgyvendinti trijų mėnesių bandomasis daugkartinį puodelių su užstatu projektas;
6. Portugalijoje: Lisabonoje vietos valdžia inicijavo „Lisboa Limpa“ (projekto trukmė – 2 metai). Prie iniciatyvos prisijungusiems Lisabonos barams ir kavinėms siūlomi daugkartinio naudojimo puodeliai, taikant užstato sistemą;
7. Prancūzijoje: „Milubo“ restoranams, prekybos centrams, renginių organizatoriams siūlo paprastą ir tvarią alternatyvą vienkartinėms pakuotėms – novatorišką daugkartinio naudojimo maisto tarą ir puodelius. Daugkartinio naudojimo puodeliai gali būti naudojami iki 500 kartų, jie tinka tiek karštiesiems, tiek šaltiems gėrimams, skirtingos talpos (100, 200, 300 ir 400 ml);
8. Suomijoje: daugkartinio naudojimo puodelius ir jų užstato sistemą sukūrė Suomijos startuolis „Kamupak“, kuris jau turi panašią sistemą, skirtą pietų dėžutėms;
9. Vokietijoje: „RECUP“ – nacionalinė dalijimosi sistema, skirta surinkti, plauti ir pakartotinai naudoti gėrimų puodelius. Vartotojai, užsisakydami gėrimą daugkartinio naudojimo puodelyje, moka 1 EUR užstatą, kuris atgaunamas grąžinus panaudotą puodelį bet kurioje sistemoje dalyvaujančioje parduotuvėje, kavinėje, restorane ar kt. 2021 m. viduryje šioje iniciatyvoje dalyvavo 2 700 verslo partnerių 450 šalies miestų⁵.

2. Įstatymų projektų iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai:

Įstatymų projektus inicijavo Seimo narys Kasparas Adomaitis.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai:

⁵ RECUP: <https://recup.de/>

Šiuo metu įstatymuose nėra įtvirtinto draudimo viešojo maitinimo vietose neatlygintinai dalyti maisto ir gėrimų tarą/indus. Taip pat nėra numatyta, kad viešojo maitinimo vietose, vartojimui vietoje, kaip alternatyva vienkartinėms maisto ir gėrimų pakuotėms turi būti pateikiama neatlygintinai daugkartinė maisto ir gėrimų pakuotė (išskyrus, kai tokiai pakuotei taikomas užstatas).

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama:

Pakuočių ir pakuočių atliekų įstatymo projekte nustatomas draudimas viešojo maitinimo vietose neatlygintinai dalyti maisto ir gėrimų vienkartinę pakuotę. Taip pat, numatoma įtvirtinti tai, kad viešojo maitinimo vietose, vartojimui vietoje, kaip alternatyva vienkartinėms gėrimų ir maisto pakuotėms turi būti pateikiama neatlygintinai, išskyrus atvejus, kai tokiai pakuotei taikomas užstatas, daugkartinė gėrimų pakuotė. Taip pat, numatoma, kad reikalavimai dėl vienkartinio maisto ir gėrimų pakuočių naudojimo mažinimo netaikomi maisto ir gėrimų pakuotėms, lėkštėms, tarai, į kurias individualiam vartojimui skirtas maistas ar gėrimai supakuotas gamybos linijoje, o po to gabenamas į prekybos vietą, esančią ne gamintojo gamybos vietoje ar sandėlyje.

Aplinkos apsaugos įstatymo projekte įtvirtinama juridinių asmenų atsakomybė už Pakuočių ir pakuočių atliekų įstatymo projekte nustatytų reikalavimų nevykdymą ar netinkamą vykdymą. Siekiant išlaikyti Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo (toliau – Aplinkos apsaugos įstatymas) nuoseklumą ir sistemiškumą, Aplinkos apsaugos įstatymo projekto nuostatos derinamos su galiojančiomis Aplinkos apsaugos įstatymo nuostatomis.

ANK projekte įtvirtinama atsakomybė viešojo maitinimo paslaugų teikėjams fiziniams asmenims bei viešojo maitinimo paslaugų teikėjų juridinių asmenų vadovams ar kitiems atsakingiems asmenims už Pakuočių ir pakuočių atliekų įstatymo projekte nustatytų reikalavimų nevykdymą ar netinkamą vykdymą. Subjektai nurodomi tokie patys, kaip Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso (toliau – ANK) galiojančioje redakcijoje dėl panašaus pobūdžio pažeidimo. Siekiant išlaikyti ANK nuoseklumą ir sistemiškumą, ANK pakeitimo įstatymo projekto nuostatos derinamos su galiojančiomis ANK nuostatomis.

Įstatymų projektuose įtvirtintu draudimu siekiama, kad būtų mažinamas sunaudojamo vienkartinio plastiko kiekis viešojo maitinimo vietose. Taip pat, tikimasi, skatinti vartotojų ir ekologinį sąmoningumą, renkantis daugkartines pakuotes maistui ir gėrimams, o verslus prisidėti prie plastiko taršos mažinimo, ieškant daugkartinių ir mažiau taršių alternatyvų esamoms vienkartinėms gėrimų bei maisto pakuotėms.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymų projektus toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta:

Priėmus Įstatymų projektuose siūlomos pakeitimus numatomas teigiamas poveikis aplinkai, atliekų tvarkymo sektoriui. Tikimasi sumažinti viešojo maitinimo vietose sunaudojamo vienkartinio plastiko ir popieriaus kiekį. Taip pat, tikimasi paskatinti maisto ir gėrimų taros/indų užstato sistemų plėtrą.

Priėmus Įstatymų projektais siūlomos pakeitimus, neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimti įstatymai turės kriminogeninei situacijai, korupcijai:

Priėmus Įstatymų projektuose siūlomos pakeitimus, pasekmių korupcijai ir kriminogeninei

situacijai neturėtų būti.

7. Kaip įstatymų įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai:

Įstatymų projektais nustatyti reikalavimai turės įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai. Ūkio subjektai bus įpareigoti nedalinti vienkartinės maisto ir gėrimų taros neatlygintinai bei vartotojams pasiūlyti daugkartinę pakuotę (indus) maistui ir gėrimams, kurie vartojami vietoje. Įstatymo projektu siūli pakeitimai turės naudos verslo subjektams, nes renkantis daugkartinę maisto ar gėrimų tarą, mažins susidarančių atliekų kiekį, didins verslo ekologinę atsakomybę, taip pat leis sutaupyti lėšas, įprastai skiriamas vienkartinėi tarai/indams.

Įstatymo projektu siūlomi pakeitimai neturės įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

8. Ar įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams:

Įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams. Priešingai, strateginio lygmens planavimo dokumentuose yra nustatyti tikslai ir priemonės, kurių siekiama Įstatymų projektais. Siekiant mažinti vienkartinių plastikinių gaminių naudojimą ES, 2019 m. birželio 5 d. buvo priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/904 dėl tam tikrų plastikinių gaminių poveikio aplinkai mažinimo, kuri nustato konkrečias priemones, padėsiančias mažinti šių gaminių naudojimą. Taip pat, Europos Komisija, siekdama sustabdyti nuolatinį pakuočių atliekų augimą, parengė naujas ES taisykles dėl pakuočių, t. y. pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos Reglamento dėl pakuočių ir pakuočių atliekų, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2019/1020 ir Direktyva (ES) 2019/904 ir panaikinama Direktyva 94/62/EB.

9. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios:

Priėmus Įstatymų projektais siūlomus pakeitimus, kitų teisės aktų priimti, keisti ar pripažinti netekusiais galios nereikės.

10. Ar įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymų projektų sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka:

Įstatymų projektai parengti laikantis nustatytų reikalavimų.

11. Ar įstatymų projektai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas bei Europos Sąjungos dokumentus:

Įstatymų projektai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir ES dokumentus.

12. Jeigu įstatymams įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti:

Priėmus Įstatymų projektus, atitinkamos institucijos pagal kompetenciją turės parengti įgyvendinamuosius teisės aktus.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais):

Papildomų lėšų iš biudžeto nereikės.

14. Įstatymų projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados:

Nėra.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiems projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis:

Reikšminiai Įstatymų projektų žodžiai yra: „vienkartinė pakuotė“, „daugkartinė pakuotė“, „tara“, „užstatas“, „vienkartinė maisto pakuotė“, „vienkartinė gėrimų pakuotė“ ir t. t.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai:

Nėra.

Teikia
Seimo nariai